

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Darbe Mağdurlarının Hukuksal Haklarının İadesi Hakkında Kanun Teklifi ve gerekçeleri ektedir.

Gereği bilgilerinize sunulur.

M. Akif HAMZAÇEBİ

İstanbul Milletvekili

GENEL GEREKÇE

AKP iktidarları, Türkiye'nin siyasi tarihini 28 Şubat 1997'den başlatan ve Türkiye'deki siyasi mağdurları 28 Şubat mağdurlarına indirgeyen bir anlayış içindedir.

Bu bağlamda, 22.6.2006 tarihli ve 5525 sayılı Memurlar ile Diğer Kamu Görevlilerinin Bazı Disiplin Cezalarının Affı Hakkında Kanun ile özetle 657 sayılı Kanunun 48 nci maddesinde Devlet memurluğuna atanmaya engel olan suçlar dışında kanun, tüzük ve yönetmelikler gereğince memurlar ve diğer kamu görevlileri ile bu görevde bulunmuş olanlar hakkında 23/4/1999 tarihinden 14/2/2005 tarihine kadar işlenmiş fiillerden dolayı verilmiş disiplin cezaları bütün sonuçları ile affedilirken; 4.7.2012 tarihli ve 6353 sayılı Kanunun 40 ıncı maddesiyle 5510 sayılı Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası Kanununa eklenen geçici 44 üncü madde ile 23/4/1999 ile 14/2/2005 tarihleri arasında tabi oldukları personel mevzuatına göre almış oldukları disiplin cezası sonucu memuriyetleri sona erenlerin, memuriyetlerinin sona erdiği tarih ile 22/6/2006 tarihi arasındaki döneme ilişkin sigorta primi ödenmemiş veya emekli keseneği yatırılmamış sürelerle ilişkin kesenek ve kurum karşılıklarının devlet tarafından ödenmesi öngörülmüştür.

Ayrıca, 21.07.2013 tarihli ve 6495 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 43 ncü maddesiyle 5525 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Bazı Disiplin Cezalarının Affı Hakkında Kanuna eklenen ek 1 nci maddenin birinci ve ikinci fıkralarıyla, 28/2/1997 tarihinden sonra verilen disiplin cezaları nedeniyle memuriyetten çıkarılanlardan 28/8/1999 tarihli ve 4455 sayılı Memurlar İle Diğer Kamu Görevlilerinin Disiplin Cezalarının Affı Hakkında Kanun veya bu Kanun hükümlerinden yararlanmış olanlar ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tabi aday memur statüsünde görev yapmakta iken 1/1/1990'dan sonra "Belirlenen kılık ve kıyafet hükümlerine aykırı davrandığı gerekçesiyle verilen disiplin cezası nedeniyle asıl memurluğa atanmayanların tekrar memuriyet kadrolarına atanmaları sağlanmıştır.

Böylece, 28 Şubat mağdurlarının bir yandan disiplin suçları ortadan kaldırılıp, ayrıldıkları görevlerine dönmeleri sağlanırken, diğer yandan açıkta geçirdikleri sürelerle ilişkin sigorta primi veya emekli keseneklerinin kesenek ve kurum karşılıklarının devlet tarafından ödenmesi yasalaştırılmıştır.

Öte yandan, 10.3.2011 tarihli ve 6191 sayılı Kanunun 10 uncu maddesiyle 27.7.1967 tarihli ve 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununa eklenen geçici 32 inci madde ile, 12 Mart 1971 tarihinden 22.3.2011 tarihine kadar yargı denetimine kapalı idari işlemler veya Yüksek Askeri Şura kararları ile Türk Silahlı Kuvvetlerinden ilişiği kesilenler veya vefatları halinde hak sahiplerinin 60 gün içinde yapacakları başvuruların Milli Savunma Bakanlığı tarafından kabul edilmesi halinde, ilişiklerinin kesildiği tarih ile 22.3.2011 tarihine kadar geçen sürenin Türk Silahlı Kuvvetlerinde geçtiğinin kabul edileceği; bunlara fiili hizmet süresi zammı ile itibari hizmet süresi zammı verileceği; ilişiklerinin kesildiği tarih ile 22.3.2011 tarihleri arasındaki sürelerle ilişkin sigorta primi ödenmemiş veya emekli keseneği yatırılmamış sürelerle ilişkin kesenek ve kurum karşılıkları ile fiili hizmet süresi zammı ve itibari hizmet süresine ait kurum karşılıklarının devlet tarafından ödeneceği; bunla ilişkin emekli ikramiyelerinin kendilerine veya ölümleri halinde kanuni mirasçılarına ödeneceği; emekli aylıklarının buna göre hesaplanıp ödeneceği; emekli olmayanlardan isteyenlerin kamu kurum ve kuruluşlarının araştırmacı kadrolarına atanabileceği kurallaştırılmıştır. Bununla birlikte, bu düzenleme amacına ulaşmamadıdır.

Oysa, Türkiye'nin siyasi tarihi 28 Şubat 1997'den başlamadığı gibi Türkiye'deki siyasi mağdurlar da 28 Şubat mağdurlarıyla sınırlı değildir.

27 Mayıs 1960, 12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980 de Türkiye'nin siyasi tarihi içinde yer almaktadır. Diğer uygulamalar yanında Türkiye'de "1402"likler ve "Güvenlik Soruşturması" gibi kimsenin inkar edemeyeceği açık hukuksuzluklar yaşanmıştır. Kahramanmaraş Katliamını protesto gibi barışsever bir eyleme katıldığı gerekçesiyle kamu görevlilerinin görevlerine son verilebilmiş; emniyet ve istihbaratın yasadışı fişleme kayıtlarına dayanarak kişiler memurluğa ve işçiliğe başlatılmamış, başlatılanların görevlerine son verilmiştir.

"Güvenlik Soruşturması" kavram olarak, 12 Eylül Yönetiminin eseri olan 22.7.1981 tarihli ve 2495 sayılı Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkındaki Kanunla hukuk sistemine girmiştir. 2495 sayılı Kanunun 15 nci maddesiyle fabrika, işyeri, banka gibi özel kuruluşların sabotaj, yangın ve **zorla işten alıkoyma** (kanunsuz grev vb.) türünden saldırılara karşı

korunmaları amacıyla silahlı güvenlik örgütü kurmaları zorunlu kılınmış ve “özel güvenlik teşkilatına alınması ilgili kuruluşça istenen personel hakkında Emniyet Müdürlüğüne gerekli güvenlik soruşturması yapıldıktan sonra uygun görülenlerin” valinin onayı üzerine özel güvenlik kuruluşunca işe alınması öngörülmüştür.

12 Eylül Yönetiminin 2495 sayılı Kanunla özel sektörde istihdam edilecek güvenlik personeli ile başlattığı Güvenlik Soruşturması, 18.5.1983 tarihli ve 83/6750 sayılı BKK ile yürürlüğe giren “Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Daimi Kadrolarına İlk Defa İşçi Olarak Alınacaklar Hakkındaki Sınav Yönetmeliği”nin 11 inci maddesinin birinci fıkrasının (f) bendinde, “Kuruluşunca hakkında güvenlik soruşturması yapılmış olma” koşulu ile devam ettirilmiştir.

İşçiler ile başlatılan Güvenlik Soruşturması, ortada bir yasa dahi olmamasına rağmen, Yönetmelik, genelge ve yönergelerle her türlü kamu görevine girmede, pasaport alımında, öğrenim amacıyla yurtdışına gönderilecek öğrencilerde, özel eğitim kurumları ile kreşlere öğretmen alımlarında, hatta dağcı rehberler ile havaalanlarında görev yapacak gazetecilerde, araç sürücü ehliyeti ve spor-toto bayiliği ile telefon alımında aranan bir nitelik haline getirilmiştir.

1986 yılında ise, değişik yönetmelik, genelge ve yönergelerde yer alan düzenlemeler bir araya getirerek hukuki karmaşaya son vermek amacıyla Güvenlik Soruşturması Yönetmeliği çıkarılmıştır.

Ancak, Yönetmelik Resmi Gazetede yayınlanmayarak gizli tutulmuş ve hatta güvenlik soruşturması mağdurlarının açtıkları iptal davalarında idare mahkemelerinin taleplerine rağmen, mahkemelere dahi sunulmamıştır. Danıştay ise, Yönetmeliğin Resmi Gazetede yayınlanmadığı, Yönetmeliği uygulayacak olan idareler dışında muhataplarının bilgisine sunulmadığı ve dolayısıyla hukuki geçerliliği olan düzenleyici bir işlem niteliği kazanmadığı gerekçeleriyle Yönetmeliği iptal etmiş; iptal kararı da Resmi Gazetede yayınlanmamıştır.

8.3.1990 tarihinde ise, yeni bir Güvenlik Soruşturması Yönetmeliği hazırlanarak yürürlüğe konulmuştur. Ancak, söz konusu Yönetmelikte herhangi bir yasal dayanak gösterilmediğinden yürürlüğe kaynağını yasadan almayan bir yönetmelik konulmuştur.

1994 yılına gelindiğinde ise, 26.10.1994 tarihli ve 4045 sayılı Güvenlik Soruşturması, Bazı Nedenlerle Görevlerine Son Verilen Kamu Personeli ile Kamu Görevine Alınmayanların Haklarının Geri Verilmesine ve 1402 Sayılı Sıkıyönetim Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun çıkarılmıştır.

4045 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle, “Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması”, kamu kurum ve kuruluşlarında yetkili olmayan kişilerin bilgi sahibi olmaları halinde devlet güvenliğinin, ulusal varlığın ve bütünlüğün, iç ve dış menfaatlerin zarar görebileceği veya tehlikeye düşebileceği bilgi ve belgelerin bulunduğu gizlilik dereceli birimler ile askeri, emniyet ve istihbarat teşkilatlarında çalıştırılacak kamu personeli ve ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde çalışacak personel ile sınırlandırılarak yasal dayanağa kavuşturulmuştur.

Kanunun geçici 1 inci maddesinde, “12.09.1980 tarihinden sonra bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşlarında açılan kamu görevine ve işçiliğe giriş sınavlarını kazanıp da haklarında yapılan güvenlik soruşturması sonucunda sakıncalı olduğunun bildirilmesi nedeniyle göreve veya işe alınmayanlar ile alındıktan sonra göreve veya işine son verilenler, ilgili mevzuatında veya toplu iş sözleşmelerinde öngörülen niteliklerin kaybedilmemiş olması koşuluyla yaş şartı aranmaksızın bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren kamu kurum ve kuruluşlarınca açılacak sınavlara, önceki güvenlik soruşturmaları dikkate alınmaksızın katılabilirler.” denilerek; kamuda işe girmek için tekrar sınava girmeleri öngörülür iken; geçici 2 inci maddesinde, sıkıyönetim komutanlıklarının istemleri üzerine görev ve işine son verilen memur ve işçilerin; geçici 3 üncü maddesinde ise, Türk Ceza Kanununun yürürlükten kaldırılan 140, 141, 142 ve 163 üncü maddeleri kapsamına giren fiillerden yargılanarak hüküm giymeleri nedeniyle görevlerine son verilen, memurlar ve diğer kamu görevlileri ile işçiler için sınava girerek başarılı olma koşulu aranmaksızın görevlerine ve işlerine alınmalarına olanak sağlanmıştır.

Ancak, geçici 1 inci maddede, güvenlik soruşturması nedeniyle göreve ve işe başlatılmayanlara getirilen yeni sınav şartı Anayasa Mahkemesinin 21.5.1998 gün ve E. 1997/29, K.1998/19 sayılı kararıyla işçiler yönünden, “Yasa'nın geçici 1. maddesinde, haklarında yapılan güvenlik soruşturması sonucunda sakıncalı olduğunun bildirilmesi nedeniyle göreve ve işe alınmayanlar ile alındıktan sonra

görevlerine ve işine son verilenlerin, ilgili mevzuatlarında veya toplu iş sözleşmelerinde öngörülen nitelikleri kaybetmemeleri koşuluyla yaşlarına bakılmaksızın açılacak sınavlara katılarak başarılı olmaları halinde yeniden göreve ve işe alınmalarının öngörülmesine karşın, geçici 2. maddesinde, sıkıyönetim komutanlıklarının istemleri üzerine görev ve işine son verilen geçici 3. maddesinde de, Türk Ceza Kanunu'nun yürürlükten kaldırılan 140., 141., 142. ve 163. maddeleri kapsamına giren fiillerden yargılanarak hüküm giymeleri nedeniyle görevlerine son verilen, memurlar ve diğer kamu görevlileri ile işçiler için sınava girerek başarılı olma koşulu aranmaksızın görevlerine ve işlerine alınmalarına olanak sağlanmıştır.

Değişik merciiilerin farklı nedenlere dayanan kararlarıyla sakıncalı görülerek görev ve işlerine son verilenler bu sakıncalı durumun kaldırılmasıyla aynı hukuksal konuma getirilmiş olmaktadır. Anayasa'nın 13. maddesindeki nedenler bulunmadan aynı durumda olan bu kişilerin görev ve işe alınmalarında farklı koşullara bağlı tutulmalarını öngören itiraz konusu kuralın Anayasa'nın 10. maddesindeki eşitlik ilkesine aykırı olması" gerekçesiyle iptal edilmiştir.

Öte yandan aynı sınav şartı ve geçici 1 nci maddenin tamamı, Anayasa Mahkemesinin 17.3.2004 gün ve E. 2001/390, K. 2004/35 sayılı kararı ile ise kamu görevlileri yönünden yine Anayasanın 10 uncu maddesindeki yasa önünde eşitlik ilkesine aykırı bulunarak iptal edilmiş ve Kararda ayrıca, **"Kanun'un 1. maddesinin iptaline karar verilmesinin doğuracağı hukuksal boşluk, kamu yararını ihlal edici nitelikte görüldüğünden gerekli düzenlemelerin yapılması amacıyla iptal kararının Resmi Gazetede yayımlanmasından başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür."** denilerek, güvenlik soruşturması sonucunda sakıncalı olduğunun bildirilmesi nedeniyle göreve ve işe başlatılmayanlar ile başlatıldıktan sonra görevlerine ve işine son verilenlerin, doğrudan göreve ve işe başlatılmalarını sağlayacak yasal düzenleme yapması için yasakoyucuya kararın Resmi Gazetede yayınlanmasından itibaren bir yıl süre vermiştir.

Söz konusu Karar, 30.04.2004 tarih ve 25448 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmış ve yasakoyucuya verilen süre 30.05.2005 tarihinde dolmuş ve fakat AKP İktidarı, Anayasa Mahkemesi kararına rağmen, sınav sonucu kazandıkları görev ve işlere, 12 Eylül Yönetiminin eseri olan güvenlik soruşturması nedeniyle

başlatılmayan veya başlatıldıktan sonra görev ve işlerine son verilenlerin sınav şartı aranmaksızın görev ve işlerine başlamalarını sağlayacak yasal düzenleme yapmamıştır.

Teklifin 1 inci maddesiyle 12 Eylül Yönetiminin “güvenlik soruşturması” mağduriyetinin demokratik toplum düzeninin gereği olarak hukuk devleti ve eşitlik ilkeleri doğrultusunda ortadan kaldırılması ve Anayasa Mahkemesi kararının gereğinin yerine getirilmesi amaçlanmaktadır.

1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 2 nci maddesine 19.9.1980 tarihli ve 2301 sayılı Kanunun birinci maddesiyle eklenen sekizinci fıkrasındaki, *“Sıkıyönetim komutanlarının; bölgelerinde genel güvenlik, asayiş veya kamu düzeni açısından çalışmaları sakıncalı görülen veya hizmetleri yararlı olmayan kamu personelinin statülerine göre atanması veya işine son verilmesi, yerel yönetimlerde çalışanların görevden uzaklaştırılması veya işlerine son verilmesi hakkındaki istemleri ilgili kurum ve organlarca derhal yerine getirilir.”* şeklindeki hükme dayalı olarak, Sıkıyönetim Komutanlarının talebi üzerine Genelkurmay Başkanlığı açıklamasına göre Şubat 1983’den itibaren 71 akademisyen ile binlerce öğretmen, subay, emniyet personeli ve diğer kamu görevlisi olmak üzere 4891 kamu görevlisi görevinden alınmış; 13.11.1981 tarihli ve 2559 sayılı Kanunla 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanuna eklenen ek geçici 2 inci maddesiyle 1300 civarında kamu görevlisi ise zorunlu emekliliğe sevk edilmiştir.

Görevden alma gerekçeleri arasında, 19 - 26 Aralık 1978 tarihleri arasında Kahramanmaraş’ta meydana gelen ve 150 yurttaşımızın katledilmesi, 200’ün üzerinde evin yakılması ve 100’e yakın işyerinin tahrip edilmesiyle sonuçlanan “Maraş Katliamı”nın yıldönümünde protesto eylemlerine katılmak da gösterilmiş; sırf Maraş Katliamını protesto ettikleri gerekçesiyle kamu görevlileri görevden alındıkları gibi haklarında ceza davaları da açılmıştır.

Görevden alınanlardan bir kısmı açtıkları davalar sonucunda yargı kararlarıyla 3-4 yıl sonra görevlerine dönerek açıkta kaldıkları süreler için tazminat almışlar ve açıkta geçirdikleri süreler emekliliklerinden sayılmıştır.

Ancak, dönemin baskıcı özelliklerinden, olayın şokundan ve hukuka erişimin kısıtlılığından dolayı görevden alınanların önemli bir kısmı, dava açma süresi olan 60

gün içinde dava açamadıkları için açıkta geçirdikleri süreler için tazminat elde edemedikleri gibi açıkta geçirdikleri süreler emekliliklerinden sayılmadığı için, günümüzde emekli olsalar dahi emekli ikramiyeleri ile emekli aylıkları açıkta geçirdikleri süreler kadar düşük kalmıştır.

Öte yandan, 12 Eylül'ün hukuksuzluklarından biri de zorunlu emekliliğe sevk şeklinde olmuştur.

5434 sayılı Kanununun 40 ıncı maddesinde, Emekli Sandığı iştirakçilerinin zorunlu yaş haddi, istisna tutulanlarda 60, diğerlerinde 65 yaşın doldurulduğu tarih olarak belirlenmişken; 13.11.1981 tarihli ve 2559 sayılı Kanununun 1 nci maddesiyle 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununa ek geçici 15 nci madde olarak eklenen ek geçici 1 inci maddesinde, *“Yirmi fiili hizmet yılını veya ellibeş yaş ve on fiili hizmet yılını dolduran iştirakçilerden, 31 Aralık 1981 tarihine kadar emekliliğini isteyen ve bu madde hükümlerine göre emekli edilmeleri kurumlarınca kabul edilenlere değişik 41 inci madde uyarınca aylık bağlanır ve emekli ikramiyeleri %25 fazlası ile ödenir.”* hükmü getirilirken; 5434 sayılı Kanuna ek geçici 16 ıncı madde olarak eklenen ek geçici 2 inci maddesinde ise, *“Ek geçici 1. maddede yazılı durumda bulunan iştirakçilerden anılan maddede belirtilen süre içinde emekliliklerini istememiş olanlar 31 Ocak 1982 tarihine kadar, atanmaları Bakanlar Kurulu Kararı ile yapılmış olanlar atamalarındaki usule göre, diğerleri müşterek kararla resen emekliye sevk edilebilirler.*

Herhangi bir Bakanlığa bağlı olmayan kuruluşlardaki iştirakçiler hakkında da yetkili organların teklifi, Maliye Bakanının önerisi üzerine müşterek kararla yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır.

Bunlara değişik 41 inci madde hükümlerine göre aylık bağlanmakla beraber emekli ikramiyeleri % 15 fazlasıyla ödenir.” kuralı getirilmiştir.

Ek geçici 1 inci maddeye göre kurumlarınca emekliliği istenenlerden kabul edenler kendi rızalarıyla emekliye ayrılırken; rızalarıyla emekli olmayanlar hakkında ise ek geçici 2 inci madde kuralları uygulanarak zorunlu emekliye ayırma işlemine tabi tutulmuşlardır.

Zorunlu emeklilik işlemine tabi tutulandan bir kısmı, 17.5.1990 tarihli ve 90/467 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla görevlerine dönmüşler; bir kısmı ise görevlerine dönmemiş ve döndürülmemişlerdir.

29.1.1982 günlü ve 8/4226 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile re'sen emekliye sevk edilenlerden biri olan Aydın Valisi Güngör Aydın'ın verdiği hukuk mücadelesine dayalı olarak Danıştay 11. Dairesinin 13.11.1981 tarihli ve 2559 sayılı Kanunla 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununa eklenen ek geçici 16 ncı maddenin itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesine götürülmesi sonucunda Anayasa Mahkemesi, söz konusu ek geçici 16. maddeyi, 3.6.2010 tarihli ve E. 2009/33, K. 2010/78 sayılı Kararındaki, *“Anayasanın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti ilkesine göre düzenlemelerin açık, öngörülebilir ve sınırlarının belirli olması, keyfiliğe neden olabilecek uygulamalara yol açmaması gerektiğinden, resen emekliye sevk edilebilecek kişilerin belirlenmesinde yetkiyi tamamen idareye bırakan kuralın hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmadığı açıktır. Ayrıca, yasa ile esasları belirlenmeden, çerçevesi çizilmeden idareye yetki verilmesi yasa ile düzenleme anlamına gelmez.*

Açıklanan nedenlerle itiraz konusu kural, Anayasa'nın 2., 7. ve 128. maddelerine aykırıdır.” gerekçesiyle iptal etmiş; Karar 23 Ekim 2010 tarih ve 27738 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Danıştay Onbirinci Dairesi ise söz konusu iptal kararına dayalı olarak emekli vali Güngör Aydın'ın emeklilikte geçirdiği haklarının verilmesini karara bağlamıştır.

Ancak, yargı kararları bireysel sonuç doğurduğu ve mağdurların önemli bir çoğunluğu dava açmadığı için, dava açmayanlar haklarına kavuşmamışlardır.

Anayasanın 153 ncü maddesinde Anayasa Mahkemesi kararlarının yasama, yürütme ve yargı organları, idare makamları ile gerçek ve tüzel kişileri bağlayacağı kuralına yer verilmiştir.

12 Eylül Yönetiminin, beğenmedikleri kamu görevlilerini zorunlu emekliye ayırmak amacıyla çıkardığı yasa kuralı, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilerek hukuksuzluğu tescillenmiş olduğundan, söz konusu yasanın mağdurlarının mağdurluklarının giderilmesi yasama organının Anayasal sorumluluğundadır.

Teklifimiz, bu Anayasal sorumluluğun gereğini yerine getirerek, hak sahiplerinin mağduriyetini gidermeyi amaçlamaktadır.

Bir diğer konu da darbelerin asker mağdurlarıdır.

Demokratik siyasi hayatın kesintiye uğradığı darbe dönemlerinde sivil ve askeri kamu görevlilerinin uğradıkları mesleki ve sosyal hak kayıpları sonradan çıkarılan çeşitli kanunlar ve yargı kararlarıyla telafi edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda 27 Mayıs 1960 müdahalesinden sonra Türk Silahlı Kuvvetleri'yle ilişkileri kesilen personelin özlük haklarının telafisi için dört ayrı yasa yürürlüğe sokulmuştur.

27.07.1967 tarihli ve 926 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu'na 10.3.2011 tarihli ve 6191 sayılı Kanunla eklenen geçici 32 inci madde ile 12 Mart 1971 tarihinden itibaren mahkeme kararına dayanmayan ve yargı denetimine kapalı idari tasarruflarla ilişkisi kesilmiş askeri personelin mağduriyetinin telafisi amaçlanmıştır. Ancak uygulamada meydana gelen tereddütler sonucu, tüm mağdurlar söz konusu geçici maddeden yararlandırılmamış ve ortaya yeni mağduriyet ve eşitsizlikler çıkmıştır.

Çünkü, bir yandan başvuruların kabul ve ret edilmesi hiçbir ölçü getirilmeden ve çerçeve çizilmeden Milli Savunma Bakanının takdirine bırakılırken, diğer yandan sağlanan haktan yararlanma yargı denetimine kapalı idari işlemler veya Yüksek Askeri Şura Kararlarıyla ilişkisi kesilenlerle sınırlı tutulmuş; Bakan onayı ve Kararnamelerle ilişkisi kesilenler kapsama alınmamıştır.

Bunun sonucunda, Bakanlığa yapılan 4606 başvurudan YAŞ Kararları ile ilişkisi kesilen 1518 askeri personel ile 12 Eylül Darbesiyle ilişkisi kesilen 80 civarında askeri personel yararlanabilmiş, diğerleri yani yaklaşık 3000 kişi yararlanamamıştır.

926 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununda ve 211 Sayılı İç Hizmet Kanununda Türk Silahlı Kuvvetleri personeli sayılan askeri öğrencilere kanunun nasıl uygulanacağı açıklıkla belirtilmediği için askeri öğrencilerin 6191 Sayılı Kanundan yararlanma talepleri de reddedilmiştir. Askeri öğrenciler, kendilerine bir yön belirledikleri yaşlarda ilişkileri kesilmekle planlı bir gelecek imkânından yoksun bırakılmışlardır.

Politik ve ideolojik gerekçelerle keyfi uygulamalar yapılarak sicilleri birden bire bozulan, disiplin notları birden bire düşürülen ve yargı kararına dayanmayan idari işlemlerle ilişkileri kesilen personelin kanun kapsamına alınması hukuk ve adaletin gereğidir. Aynı türden mağduriyetler arasında ayrımcılık, kamu vicdanını inciteceği gibi herkes için adalet anlayışına da aykırıdır.

Bu bağlamda yeni bir yasal düzenlemeye ihtiyaç bulunmaktadır. Yeni düzenlemede, Anayasa ile güvence altına alınmış “kanun önünde eşitlik” ile “adil yargılanma” ilkelerinin ve ayrıca Türkiye Cumhuriyeti'nin imzaladığı, ayrımcılığı yasaklayan, etkin başvuru ve adil yargılanma hakkını düzenleyen uluslararası sözleşmelerin göz önüne alınması gerekmektedir. Halkoylamasıyla kabul edilen 12/9/2010 tarihli ve 5982 sayılı Anayasa değişikliği, “Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin kuruluşu, işleyişi, yargılama usulleri, mensuplarının disiplin ve özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.” hükmünü getirmiştir. Böyle olmakla birlikte sözü edilen uyum yasası TBMM tarafından henüz çıkarılmamıştır. Ayrıca yasama organı, 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununa geçici 32 inci maddeyi eklerken haksızlığın idare eliyle telafi edilmesini amaçlamıştır.

Teklifimiz ile, mahkeme kararına dayanmayan ilişik kesme kararlarına karşı etkin başvuru hakkını kullanamamış, kullansa bile ilgili mahkemenin hâkimlik teminatı ve yargı bağımsızlığı yönünden yeterince güçlü olmaması nedeniyle olumlu sonuç alamamış personelin mağduriyetinin de telafi edilmesi, böylece Devlet tarafından mağdur edildiğini düşünen kişilerin hukuk devletine olan inançlarının pekiştirilmesi amaçlanmaktadır.

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE 1- 12 Eylül Darbesinin Güvenlik Soruşturması mağdurlarının hukuksal haklarının Anayasa Mahkemesinin 17.3.2004 gün ve E. 2001/390, K. 2004/35 sayılı Kararı doğrultusunda giderilmesi amaçlanmaktadır.

Maddenin birinci fıkrasıyla, 12/9/1980 tarihinden sonra kamu kurum ve kuruluşlarında açılan kamu görevine veya işçiliğe giriş sınavlarını kazanıp da haklarında yapılan güvenlik soruşturması sonucunda sakıncalı olduğunun bildirilmesi nedeniyle göreve veya işe başlatılmayanlar ile başlatıldıktan sonra görevine veya işine son verilenlerin, ilgili mevzuatında veya toplu iş sözleşmesinde öngörülen nitelikleri kaybetmemiş ve emeklilik yaş haddini aşmamış olmaları koşuluyla, yaş şartı aranmaksızın Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içinde müracaatları halinde başvuru tarihinden itibaren en geç 60 gün içinde kadro şartı aranmaksızın göreve başlatılmaları amaçlanmaktadır.

İkinci fıkrayla, bunların göreve başlatılmadığı veya başlatıldıktan sonra görevine son verildiği tarihten, maddenin yürürlüğe girdiği tarih arasındaki sürenin hizmetlerinden sayılarak intibaklarının yapılmasının; üçüncü fıkra ile ise, bunların göreve başlatılmadığı veya başlatıldıktan sonra görevine son verildiği tarihten, maddenin yürürlüğe girdiği tarih arasındaki süre arasında uzun vadeli sigorta kollarına tabi olarak emekli keseneği yatırılmamış veya sigorta primi ödenmemiş tüm sürelerin tamamına ilişkin aylık maaş veya ücretleri ile kesenek veya sigorta primi ve kurum karşılıklarının hesaplanması ve ödenmesinin esas ve usulleri düzenlenmiştir.

İşçilerin istihdam edildiği KİT'lerin önemli bir kısmının özelleştirilmesi ve bir kısmının ise tasfiye edilerek kapatılması karşısında, işyerleri özelleşmiş veya kapanmış işçilerin, hukuksal haklarına kavuşabilmesinde karışıklığa meydan verilmemesi için Devlet Personel Başkanlığında göreve başlatılmaları öngörülmüş; emekli olanların veya ölenlerinin haklarına kavuşmalarının esas ve usulleri ise beşinci fıkrayla düzenlenmiştir.

MADDE 2- 12 Eylül Darbesi sonrasında 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununa göre görevlerinden alınan kamu görevlilerinin açıkta geçirdikleri sürelerle ilişkin mali ve sosyal haklarının demokratik hukuk devleti ilkesinin gereği olarak kendilerine

ödenmesi ve mağduriyetlerinin en azından mali kısmının giderilmesi amaçlanmaktadır.

MADDE 3- 12 Eylül Darbesi sonrasında zorunlu emekliye sevk edilerek mağdur edilenlerin mali ve sosyal haklarının Anayasa Mahkemesinin 2.10.2010 tarihli ve E. 2009/33, K. 2010/78 sayılı Kararı doğrultusunda giderilmesi amaçlanmaktadır.

MADDE 4- Mahkeme kararına dayanmayan ilişik kesme kararlarına karşı etkin başvuru hakkını kullanamamış, 6191 sayılı Kanunun yeterince açık hükümler içermemesi nedeniyle başvuruları reddedilmiş subay, astsubay, uzman erbaş ve uzman jandarmalar, askeri memurlar, askeri işyerlerinde İş Kanunu'na tabi çalışan işçiler, harp okulları, fakülte ve yüksek okullar ile astsubay meslek yüksek okullarından ilişigi kesilen askeri öğrenciler veya vefatları halinde hak sahiplerinin mağduriyetlerinin giderilmesi amaçlanmaktadır.

MADDE 5- Yürürlük maddesidir.

MADDE 6- Yürütme maddesidir.

DARBE MAĞDURLARININ HUKUKSAL HAKLARININ İADESİ HAKKINDA KANUN TEKLİFİ

MADDE 1- 26/10/1994 tarihli ve 4045 sayılı Güvenlik Soruşturması, Bazı Nedenlerle Görevlerine Son Verilen Kamu Personeli ile Kamu Görevine Alınmayanların Haklarının Geri Verilmesine ve 1402 Numaralı Sıkıyönetim Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunun geçici 1 inci maddesi aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

“Geçici Madde 1- 12/9/1980 tarihinden sonra kamu kurum ve kuruluşlarında açılan kamu görevine veya işçiliğe giriş sınavlarını kazanıp da haklarında yapılan güvenlik soruşturması sonucunda sakıncalı olduğunun bildirilmesi nedeniyle göreve veya işe başlatılmayanlar ile başlatıldıktan sonra görevine veya işine son verilenler, ilgili mevzuatında veya toplu iş sözleşmesinde öngörülen nitelikleri kaybetmemiş ve emeklilik yaş haddini aşmamış olmaları koşuluyla, yaş şartı aranmaksızın bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içinde müracaatları halinde başvuru tarihinden itibaren en geç 60 gün içinde kadro şartı aranmaksızın göreve başlatılırlar.

Bunlardan kamu görevlisi olanların göreve başlatılmadığı veya başlatıldıktan sonra görevine son verildiği tarihteki derece ve kademelerine birinci fıkraya göre göreve başladıkları tarihe kadarki sürenin her yılına bir kademe ve her üç yılına (hakim ve savcılar ile bu meslekte sayılanların her iki yılına) bir derece verilmek ve öğrenim durumları itibariyle 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu veya ilgili mevzuatında öngörülen yükselebilecekleri dereceleri geçmemek üzere intibakları yapılır. İşçi olanların intibakları, ilgili mevzuatında veya toplu iş sözleşmesinde yazılı olduğu şekilde yapılarak yükselecekleri kadro ve pozisyonları belirlenir.

Bunların, göreve veya işe başlatılmadıkları veya başlatıldıktan sonra görevlerine son verildiği tarihten itibaren bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihe kadar uzun vadeli sigorta kollarına tabi olarak emekli keseneği yatırılmamış veya sigorta primi ödenmemiş sürelerin tamamına ilişkin aylık maaş veya ücretleri, kamu görevlileri için bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihte emsali kadro/görev unvanı ile derece ve kademedeki kamu görevlisine ödenmekte olan maaş (gösterge, ek gösterge, taban ve kıdem aylığı ile her türlü zam ve tazminatlar ile diğer mali ve sosyal haklar) toplamı, işçiler için ise emsali kadro ve pozisyondaki işçiye ödenen her

türlü ödemeler toplamı esas alınarak hesaplanır ve maaş veya ücretleri kendilerine, kesenek veya sigorta primi ve kurum karşılıkları ise Sosyal Güvenlik Kurumuna kurumlarınca ödenir. Bunlara yukarıdaki şekilde hesaplanarak ödenecek bir aylık maaş veya ücretin net tutarı, 18 yaşından büyük işçiler için tespit edilmiş asgari ücretin net tutarının iki katından az olamaz.

İşçilerin göreve başlayacakları işyerleri özelleştirilmiş veya kapanmış ise, kadro ve pozisyonlarına uygun kamu kurum ve kuruluşlarına nakledilmek ve üçüncü fıkradaki ödemelerde bulunmak üzere Devlet Personel Başkanlığında göreve başlatılırlar.

Kamu görevine veya işçiliğe giriş sınavlarını kazanıp da haklarında yapılan güvenlik soruşturması sonucunda sakıncalı olduğunun bildirilmesi nedeniyle göreve veya işe geç başlatılanların da göreve başlamaları gereken tarih ile başlatıldıkları tarih arasındaki sürelerle ilişkin olan mali ve sosyal hakları yukarıdaki esaslar çerçevesinde değerlendirilir.

Bunlardan emekliye ayrılanların veya ölenlerin uzun vadeli sigorta kollarına tabi olarak emekli keseneği yatırılmamış veya sigorta primi ödenmemiş sürelerin tamamına ilişkin aylık maaş veya ücretleri ile kesenek veya sigorta primi ve kurum karşılığı tutarları, ikinci fıkradaki intibak hükümleri çerçevesinde ve üçüncü fıkradaki esaslara göre hesaplanır ve maaş veya ücret tutarları kendilerine veya ölmüşler ise yasal mirasçılarında, kesenek veya sigorta primi ve kurum karşılığı tutarları ise Sosyal Güvenlik Kurumuna kurumlarınca ödenir. Emekli ikramiye veya tazminatları ile emekli maaş veya aylıkları bu maddedeki esaslara göre yeniden hesaplanarak ödemeye bağlanır.”

MADDE 2- 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa aşağıdaki geçici 41 inci madde eklenmiştir.

“Geçici Madde 41- 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 2 inci maddesinin sekizinci fıkrasına göre, 1983 yılından itibaren sıkıyönetim komutanlarının istemleri üzerine kurumlarınca görevlerine son verilen kamu görevlilerinin, görevden ayrıldıkları tarih ile göreve başlatıldıkları tarih arasındaki sürenin her yılı bir kademe ve her üç yılı bir derece (hakim ve savcılar ile bu meslekten sayılanlarda her iki yılı bir derece) sayılmak ve öğrenim durumları itibariyle 657 sayılı Devlet Memurları

Kanununda veya özel mevzuatında öngörülen yükselecekleri dereceleri geçmemek üzere intibakları yapılır.

Bunlardan, yargı kararıyla görevlerine dönüp tazminat almaya hak kazanan ve tazminatlarını alanlar dışındakilerin açıkta geçirdikleri sürelerle ilişkin aylıkları, görevden alındıkları tarihteki derece ve kademelerine karşılık gelen ve yukarıdaki şekilde intibakı sağlanan derece ve kademelerine, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihte emsali kadro/görev unvanı ile derece ve kademedeki kamu görevlisine ödenmekte olan aylık (gösterge, ek gösterge, taban ve kıdem aylığı ile her türlü zam ve tazminatlar ile diğer mali ve sosyal haklar) üzerinden toplam hakkeşileri kendilerine, ölmüşler ise yasal mirasçılarında kurumlarınca tazminat olarak ödenir.

Birinci ve ikinci fıkra kapsamındakilerin, uzun vadeli sigorta kollarına tabi olarak emekli keseneği yatırılmamış sürelerine ilişkin kesenek ve kurum karşılığı tutarları, ikinci fıkraya göre hesaplanacak aylıklarıyla birlikte hesaplanır ve kurumlarınca Sosyal Güvenlik Kurumuna yatırılır.

Bunlardan emekliye ayrılanların veya ölenlerin emekliliğe esas süreleri ile emekli aylıkları, bu esaslara göre yeniden hesaplanarak emekli ikramiye tutarı ile emekli aylığı farkları Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından defaten ödenir ve emekli ikramiye farkları kurumlarından tahsil edilir.

MADDE 3- 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun mülga ek geçici 16 ıncı maddesi aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

“Ek Geçici Madde 16- 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununa 13.11.1981 tarihli ve 2559 sayılı Kanunun 1 nci maddesiyle eklenen ek geçici 16 ıncı madde hükümlerine göre emekliliğe sevk edilenlerin, emekliliğe sevk tarihi ile 5434 sayılı Kanunun 40 ıncı maddesine göre zorunlu emekliliğe sevk tarihi arasında geçen süreye ilişkin emekli kesenek ve kurum karşılığı toplamları, emekliye sevk edildikleri tarihteki derece ve kademelerine hizmet olarak sayılacak sürenin her yılı bir kademe ve her üç yılı bir derece (hakim ve savcılar ile bu meslekten sayılanlarda her iki yılı bir derece) verilmek ve öğrenim durumları itibariyle 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda veya özel mevzuatında öngörülen yükselecekleri dereceleri geçmemek üzere tespit edilecek derece ve kademelerinin kurumlarına başvuru tarihindeki emsalleri esas alınarak Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından emekli keseneği ve

kurum karşılıkları hesaplanır ve emekliye sevk edildikleri kuruma bildirilir. Söz konusu tutarlar bu idareler tarafından üç ay içerisinde Sosyal Güvenlik Kurumuna defaten ödenir.

Bunlardan emekliye ayrılanların veya ölenlerin emekli ikramiye farkları ile emekli aylığı farkları Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından kendilerine veya yasal mirasçılarına ödenir ve emekli ikramiye farkları kurumlarından üç ay içinde tahsil edilir.”

MADDE 4- 27.07.1967 tarihli 926 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununa aşağıdaki geçici 33 üncü madde eklenmiştir.

“GEÇİCİ MADDE 33- a) Bu maddenin yayımlandığı tarihe kadar, kesinleşmiş yargı kararına dayanmayan idari işlemlerle Türk Silahlı Kuvvetlerinden ilişiği kesilen subay, astsubay, uzman jandarma, uzman erbaş, askeri memur, askeri işyerlerinde İş Kanunu’na tabi çalışan işçiler veya vefatları halinde hak sahipleri de aynı neşetli emsallerine (subaylarda general olanlar, astsubaylarda subay olanlar, uzman erbaş ve uzman jandarmalarda astsubay olanlar hariç) Geçici 32 inci madde ile düzenlenmiş haklardan bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içinde başvurmaları halinde bütünüyle yararlanırlar. Gerek Geçici 32 inci madde ve gerekse bu geçici madde ile düzenlenen emeklilik için hak başlangıcı olarak, yürürlük tarihini izleyen aybaşı esas alınır. Bu kişilere, emsalleriyle aynı rütbe ve kıdem üzerinden emekli kimlik kartı verilir.

b) Bu kanunun yayımlandığı tarihe kadar, kesinleşmiş yargı kararına dayanmayan idari işlemlerle harp okulları, fakülte ve yüksek okullar ile astsubay meslek yüksek okullarından ilişiği kesilen askeri öğrenciler (akademik yetersizlik ve sağlık nedenleriyle ilişiği kesilenler hariç) veya vefatları halinde hak sahipleri de, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içinde başvurmaları halinde aşağıda belirtilen esaslar çerçevesinde geçici 32 inci madde ile düzenlenmiş haklardan yararlanırlar.

Harp okulları, fakülte ve yüksek okullar ile astsubay meslek yüksek okullarından 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununa tabi sigortalyken ilişiği kesildikten sonra eşiti bir fakülte veya yüksek okuldan mezun olanlar ile ilişiğinin kesildiği tarihteki emeklilik için zorunlu asgari süreyi bu yasanın yürürlük tarihinde doldurmuş olanlar, askeri okuldan mezun olmuş sayılırlar ve emsallerine Geçici 32 inci madde

ile tanınmış haklardan bütünüyle yararlanırlar. Bu kişilerin tahsil edilmiş öğrenim giderleri yasal faiziyle iade edilir.

İlişğinin kesildiğı tarihteki emeklilik için zorunlu asgari süreyi bu yasanın yürürlük tarihinde doldurmamış ve ilişğisi kesildikten sonra herhangi bir eşiti okula kayıt yaptırmamış olan harp okulları fakülte ve yüksek okullar ile astsubay meslek yüksek okulları öğrencileri, sınıf ve branşlarına uygun fakülte ve yüksek okullara yatay geçiş yaparlar. İlişğisi kesilmiş fakülte ve yüksek okullar ile astsubay meslek yüksek okulları öğrencileri aynı okullarda öğrenimlerine devam ederler. Öğrenime devam ve yatay geçiş esasları Milli Savunma Bakanlığı, Yüksek Öğretim Kurumu ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından müştereken hazırlanacak bir yönetmelikle belirlenir. Tamamlanacak eğitim öğretim süresine karşılık gelen sosyal güvenlik kesenekleri ilgili Kuvvet Komutanlıkları, Jandarma Genel Komutanlığı veya Sahil Güvenlik Komutanlığınca karşılanır. Öğrenimlerini başarıyla tamamlayanlar, 657 Sayılı Kanunun 48'inci maddesindeki genel şartları taşımaları kaydıyla emsallerine Geçici Madde 32'de tanınmış haklardan bütünüyle yararlanırlar. Bu kişilerin varsa öğrenim giderleri borcu tahsil edilmez; tahsil edilmiş öğrenim giderleri yasal faiziyle iade edilir.

c) Bu madde hükümlerinden yararlananların, 3.1.1961 tarihli ve 205 sayılı Ordu Yardımlaşma Kurumu Kanununun 20 inci maddesinde belirtilen hakları neşetleri üzerinden hesaplanarak Milli Savunma Bakanlığı bütçesinden tazminat olarak ödenir.

ç) Bu madde uyarınca yapılacak atamalarda kullanılmak üzere, Geçici 32 inci maddedeki esaslar dahilinde, Genel İdare Hizmetleri Sınıfında 5 inci dereceli bin adet araştırmacı kadrosu ihdas edilir.”

MADDE 5- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 6- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.